

Pártfogókat keres az Auer-ház

Viharfelhők gyülekeznek az árvíz előtti Szeged utolsó mohikánjainak egyike fölött. A *Kölcsy u. 8. sz.* alatti egykori *Auer-ház* valóban rossz állapotban van, de ezt aligha az épületnek magának lehet fölírni. Bár az öreg ház falai egy részét vályogtéglából rakták, jólesik egy pillantást vetni *arányos, emberi léptékű homlokzatára*. Az Auer-ház mellett, hogy egy morzsa az öreg Szegedből, mintegy százharminc éves életének első felében igen jelentős szerepet játszott.

Az Auer-ház helyén még 1850-ben is az egykori Várat övező Eugénus-árok maradványát jelzik a térképek. A hasonló helyzetű, Dugonics térre néző Vajda-házzal együtt az árok föltöltődése után, 1860 körül épült föl a környező, már régebb óta álló házak közé. A tömb többi épülete előregedve folyamatosan átépült, így ma már azok között ez a két legöregebb.

Az Auer-ház a Szegedi Híradó egyik lakáshirdetésének tanúsága szerint 1860-ban már készen állt. 1869-ben a Szépitő Bizottmány fölszólította a tulajdonos öv. Auernét járdájá rendezésére. 1870-től kezdődően Szeged legnevesebb fényképészei váltották itt egymást. Letzter ugyanis 1870 elején nyitotta meg állandó fényképészeti műtermét a Könyök utcában, a Palánk 347. sz. portáján, Auer órásházában, a Próféta (Kölcsy u. 6.) mellett. Majd Letzter és Társa (Lauscher) néven dolgoztak e házban. Ők fényképeztek végig az öreg Szegedet elsőpró árvíz, és az azt követő újjáépítést. Képeik, — melyek zömét a Somogyi Könyvtár és a Móra Ferenc Múzeum őrzi — helytörténeti értéke fölbecsülhetetlen.

Épp egy évszázada 1888-ban öv. Auer György a telek végében levő udvari épületet új fényképészeti műteremmé alakította Letzterék számára „nagyobbtítás”, azaz emeletráépítés által. A szegedi Levéltárban őrzött tervrajz alapján képet kapunk a múlt század napjainkat megszégyenítő igényességéről. Az üvegfalú és tetejű műterem az emeleten volt, óriás ablakát azóta befalazták. Az egykori, szobrokkal ékesített, empire hangulatú elegáns lépcsőfölgáró korlátjának egy része még föllelhető a ma már rossz kinézésű épületben. Könnyen elképzelhető, hogy a volt műterem falán a fölső festésrétegek alatt megtalálhatók a fényképek hátteréül szolgáló falfestmények.

1892-ben a Letzter céget régóta vezető Keglovich Emil fényképész vette át az üzletet, majd 1897-től kb. 1910-ig a Brenner Testvérek neve

Az Auer-ház kívül ...

... és belül

állt a cégtáblán. Utóbbiak 1898-ban az akkori kapubejárathoz egy díszes fényképészeti kirakatszekrényt készíttettek. 1911-től a 20-as évek közepéig az Auer Fivéreké, majd kb. 1930-ig Auer Lajosé a fényképészet. Az ő tolmácsolásában ismerhetjük meg a két háború közötti Szeged épületeit, életét. T. Knotik Márta kutatásai nyomán ismerjük a város e fényképész nagyságainak munkásságát.

Másféle mestereknek is helyet adott a Kölcsy u. 8. Többek között Füstí Molnár Béláné aranyművesnek, kinek az utcáról lefelé nyíló műhelyében aranyozták be a fogadalmi templom bronz lámpáit.

1956-ban a „bontásra megérett, teljesen elavult” épületegyüttest az mentette meg, hogy 14 lakás bontását elrendelni nem lehetett. Így fölüjtották őket. A szép, klasszicizáló főhomlokzatot, az ion fejezetű pilaszterekkel szerencsére megőrizték, csak az ablakokat cserélték ki.

A háztól balra eső eredeti kapubejárót az 1959-ben mellé épült, környezetidegen épület (Kölcsy u. 8/a.) egy része foglalja el. Ma, a fölső pörgő festékreteg alól egykori festett falképek bukkannak elő. Megmaradt a barátságos falépcsők mellett a múlt századi, díszes kovácsoltvas korlát is. Az Auer-ház udvari homlokzatának hatalmas ablakaira támaszkodva a ház fényképészeinek lehetne méltó emléket állítani a szegedi közgyűjtemények gazdag archív fényképanyagának felhasználásával. Gondolunk itt a levelezőlapokra is, melyek első városképeit a Letzter és Társa cég készítette 1882-ben.

Sajnálatos volna, ha hagynánk ezt az árvíz, megélt kis házat az Oskola utca páros oldalának vagy a Dugonics téren lebontott Sulkovszky-háznak a sorsára jutni ma, 1988-ban.

IVÁN MÓNIKA
építészmérnök

SZIJJ FERENC

Szerelmi dal

*Kedvesem, fáradt magzatod vagyok,
nyisd meg nekem a forró zárat,
nézd, elvégeztem minden dolgomat,
s ráadásul, míg csendes időd
engem nyomasztott, kigondoltam
egy új világot is. Most erre vágyom.*

*Hogy hűvös szénában forgolódjak,
s ha virrad, pisáljak a malacoknak,
hogy a hegyet végigjárjam, s hol
megkínálnak, néhány pohárral elfogadjak,
és ha itt-ott célzást tesznek,
megrugdossam otthon az asszonyt.*

Éji dal

*Az éjszaka szelíden kisöpörte hajlékából
a gyermekeket, akik még próbáltak ellenállni,
és a férfiakat és nőket, akik már az első
gyenge árnyaknak megadták testüket.*

*Némán ünneplik a fák, a kerítések és
a torlaszok hasznosságukat. Az udvarok
átgondolják megint a mértanok furcsaságait
és a romlott utak lázas, tompa rendjét.*

*A város mögött a hegy izgága ör,
ha tehetné, riasztaná a távoli völgyeket,
hogy ime, fordult az éjszaka. Aztán a felelősség
persze éppen őt fárasztja el.*

Nap és Hold

Népmesébe illő pályakezdése — már-már az a történet, hogy a kemencetapasztáshoz meggyúrt agyagból formázta ki első művét, szomszédasszonyuk „maszká”-ját — nyilván ismerős azok számára, akik nyomon követik a Szegedről elszármazott Mészáros Dezső Munkácsy-díjas szobrászművész életútját, ám az, hogy mostanában hol állít ki, s mit csinál, nos, mindez nemigen van nagydobra ütvé.

Egyszerűen azért van ez így, mert ő a dolgozó és nem a népszerűsége hajszoló képzőművész közé tartozik. A Dunakanyarban, a kisoroszi révvel szemben nyíló Áprily-völgyben lévő szabadtéri műtermében sokkal szívesebben üti-vágja a követ, mintsem hogy a tévések, rádiósok és más hírközlők után szaladgáljon, hogy ugyan mondják be, írják le, most ezt kalapálta ki, máskor meg amazt.

Pedig igazán lenne mivel dicsekednie! Mindenekelőtt azzal a *Szentendré*-n, a 11-es számú főútnak az úgynevezett pismányi kanyarban tavaly felállított *szoborparkjával*, amelynek több mint húsz kőfigurája a legkiválóbb szakértők szerint is közép-európai ritkaság, nemzetközi rangú érdekesség. Maga *Németh Lajos*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem művészettörténeti tanszékének vezető professzora nyitotta meg ezt, s ilyesmiket mondott róla, majd publikált az *Élet és Tudományban*: „...különös köjlek, tömegek, hasábok, az amor és a mértani rend közötti átmenetek, a pozitív és a negatív megkövült vajúdásai...” a több mint kétféle méter, javarészt a süttői mészkőből készült idolkok, dolmenek. Nem hagyományos szobrok tehát,

(Héj Miklós felvétele)

Nap és Hold

hanem, — ismét csak Németh Lajos szerint — megmunkált, de nem megformált kővek. A természet darabjai, s mint ilyenek, egy nagy szellemi energia megtestesítőiként jelképezik a mozdulatlan örökletet.

Gondolná az ember, hogy ez a nagy szellemi energia, amelyről a fenti eminens bizonyítványt Németh Lajos ilyen szépen kiállította, a szoborpark felavatása után lecsihadt, s a művész azt teszi, amit ilyenkor tenni szokás, tehát hogy alkalmankint elgyönyörködik abban, ahogyan százak és ezrek — Visegrád felé tartó külföldi buszcsodák utasai, a hátizásos kempingezők, a helybéli sétálgató családok — az ő ősen primitív, egyszersmind századvégi modern oszlopát nézik, fényképezik. Koránt-sincs azonban így! Mészáros Dezső ugyanis képtelen letenni a vést meg a kalapácsot. Akik közelebből ismerik, tudják, hogy szinte fizikai fájdalmat okoz neki, ha nem gyűrűkzhet hozzá még egy újabb majd még egy újabb tömbnek, ha nem láthatja, hogyan karcsúsodik meg csapásai alatt az a nagy gondallal kiválasztott és még nagyobb kinnal a helyére daruzott kőóriás.

Az utóbbi időben ismét két hatalmas munkát fejezett be. Az egyik — ez is legalább másfél méternyi magas, és hogy hány tonna, azt csak találgatni lehet — egy *félhold* formáját rejtő a felső felében, mégpedig úgy, hogy a reá vetülő fény változásával mindig más képet mutat. A másik — ez éppen két felnőtt ember magasságát teszi ki — pedig a *Nap* és a *Hold* negatív képzetét őrzi, szintén olyan szobrászi megfogalmazásban, hogy a figyelő szem újból és újból rendre más láthat meg benne: egyszer maga a tömb óriási súlya és tömege nyugdóz le, másszor meg éppen a két égi jelkép teszi légiessé azokat a súlyos tonnákat.

Lévén, hogy Mészáros Dezsőnek mindössze egyetlen egy műve látható Szegeden — a Dóm téri panteonban egy *Ady-portréja* —, bizony tisztos dolog lenne, ha szülővárosa e két, egyelőre még gazda nélkül való monumentális kő valamelyikére igényt tartana. Különösképpen az utóbbi, ez a napos és holdas festene szépen valami arra alkalmas — tágas terű, frissen zöld fűvű — téren. Azok is biztosan hosszasan szemlélgetnék, akik a fizikai erőnek a rajta látható óriási erőfeszítéseit tisztelik, és azok is, akik egy picit elgondolkodva a szimbólumteremtés rejtelmeibe próbálnak olykor behatolni.

AKÁCS LÁSZLÓ

Az asszisztens

Soha nem volt beteg, még így a nyolcvanon túl sem panaszkodhat. Szegény felesége... Van egy jó szomszédasszonya. Járogatnak egymáshoz. Az élet már ilyen.

A mester kurjant, indulás. A vadszölők előtt haptáiban az állvány, a gép. Az asszisztens sürgölődik. Öltözteti Sanyi bácsit. Vállra a nemzetiszín, aztán a Szocialista Kultúráért, a Munka Erdemrend... Kattog a gép. Aktatáska a kézbe, kalap, kitüntetések... Sanyi bácsi izzad a tavaszi szélben.

Talán boldog. Túl a nyolcvanon is érdekel még valakit. Hatvan év a hivatalban. Ime a summázat. Egy nemzetiszínű szalag a konyakos meggyes dobozból, fél kiló kitüntetés, hivatalnok kalap, tükörfényes fekete cipő, aktatáska... Egy szekrény női ruha. Nem vár semmit már...

Talán a mestert és az asszisztensét a fényképekkel. A vitrinekben italok. Borok a hatvanas, hetvenes évekből. Ifjú párok ajándékai. Időnként nézegeti az üvegeket, idézgeti a múltat. És néha-néha koccintanak a szomszédasszonnyal.

Az asszisztens lelkes, mint egy kisdobos. Lopva meditatál Sanyi bácsin, aki elégedett, aki keneteljes mind haláláig. Hős vagy áldozat? Elhessegeti magát a kérdést. Maradnak a márványkezek a nemzetiszínű szalagon.

Újra jön az ő ideje Imre bácsiéknál. A mester beállít, felszerel... A parasztember pedig versel.

„Közös gazdálkodás hódított most teret, aki

útjában van, az most már elmehet. Ki önként nem társul, földjét kicserélik, így jutottam el én is a pusztá széléig. Gyöngye, sovány föld ez, keveset ígérő. Sokfelé szántottam, vetettem, gazdag voltam, és lám hogy elszegényedtem.”

Tiborc panasz 1988-ban?

„Az egyik nem beszélte rá a tyúkjait, enni bár nem kapnak, tojjanak annyit, ha április 4-e elérkezett, jelenthesse, a beadás teljesített.”

Imre bácsi félreérthetetlenül idéz. És az olvasókörök... Hetente kétszer, esténként az iskolában. Volt dalárda, műkedvelő előadás, aztán jött a papír, hogy mindennek vége.

A hengerelt falon egy kép. Rajta egy fiatal ember. Tamás, ottmaradt a háborúban. Imre bácsi bátyja. Gyerek? Nincs. Csönd, amit még jobban elnémit az asszony.

A mester a tornácra parancsol mindenkit. Néhány méterrel odébb tyúkok kárálnak. Nem úgy, mint harminchétt évvel ezelőtt. Imre bácsi leül a hokedlire. Farkasszemét néz a fényképezőgéppel. Az asszisztens kezébe adja az írkát és a ceruzát. Igazítja a kucsáját.

Madártestű ember, valamikor volt 21 holdja. Most a nyugdíja 3029 forint. Végül beadta a derekát. Kanász, sertésgondozó lett a Marx Károly Tsz-ben. Még évekkkel ezelőtt eljárt ásni, permetezni. Már nem bírja.

Maradt a ceruza, a fűzet. Versek. Akkor ír, ha valami nagyon fáj. Újabban ilyesmi gyakran előfordul. Csak fegyelmezetten a gép előtt! Az asszisztens kucsákat igazít, közben megsimogatja az öreg homlokát.

Ki a képből! Mementó. Kicsit fájdalmas. A madárcarc vég nélkül kérdez. Az asszisztens teljesen összezavarodott.

BODZSÁR ERZSÉBET

Fogta a hatalmas hegedűtöket, amibe a fotóállványt suszterolták. A mester még a kezébe nyomott valami nehezéket, objektív, vagy micsoda! Csengettek kétszer-háromszor, a házban semmi mozgás. Aztán végre valami csoszogás. A márványujjak szorítását máig érz. Begyakorlott, jól koreografált mozdulatok. Így csak egy anyakönyvvezető tud kezét fogni. Simogató, ugyanakkor fájdalmas.

A legjobban azt szeretett, amikor a mester kászálódott. Kipakolta a masináját, helyet keresett, befűzte a filmet... Addig élvezhette a modellek közelségét. Sanyi bácsi például végigvezette az egész lakáson. A hálószobában elidőztek. A szekrényen, vállán egy selyempongyola.

Sanyi bácsi sír. Egy éve halott a felesége. Kitárja a szekrényt, édes parfümillat, mit kezdjen az asszony ruháival?! Vissza az utcai szobába. Előkerül a konyakos meggyes doboz. A márványujjak lefejtik a tetejét. Benne egy nemzetiszínű szalag. A széle aranyozott, a fehér megsárgult kisé. Hát persze, ötven év alatt! Annak idején a saját pénzéből csináltatta Sanyi bácsi, magára szabatta.

Ötvenhatig még azok is kommunista papnak tartották, akik neki köszönhetik a nyugdíjukat. Dolgozott a népjóléti hivatalban is. A sok síró-rívó ember szeretett volna nyugdíjat. Sanyi bácsi tanúskodott, hogy ínségmunka idején kiki annyi évet dolgozott, amennyi hiányzott a nyugdíjhoz. Ezért nagyot köszönnék neki az öregek. Persze azt is szeretett benne, hogy nem sajnálta az idejét. Egyszer éjjel 11-re aranylakodalomra vonult ki a nemzetiszínű szalagjával, a viharos időket megélt aktatáskájával.

Mondja, őt az isten a tenyerén hordozta.